

V.U. Stefaan Van der Auwera, Waversebaan 66, 3001 Heverlee
Afgiftekantoor 3000 Leuven 1 — P4A9093

Driemaandelijkse

PB-PP | B-2/2384
BELGIE(N)-BELGIQUE

Tijdingen

jaargang 46 nr 2

april – juni 2015

Vrienden van Heverleebos en Meerdaalwoud vzw
Regionale milieu- en natuurvereniging

Waversebaan 66, 3001 Heverlee

Colofon

Tijdingen is het driemaandelijkse tijdschrift van de regionale natuur- en milieuvereniging Vrienden van Heverleebos en Meerdaalwoud vzw. VHM vecht sinds 1969 voor het landschap, de natuur en het leefmilieu in het Dijleland en ver daarbuiten. Daartoe heeft ze een werking ontplooid over vele domeinen: natuureducatie (educatieve projecten, bosklassen, lezingen), natuurbeheer, opleiding natuurgidsen, wandelingen enz. VHM treedt ook op tegen milieudelicten en onderhoudt nauwe contacten met beleidsmakers om de negatieve impact op de natuur te voorkomen of te minimaliseren. Met dit tijdschrift en onze website willen we de leden op de hoogte houden van onze activiteiten. Tintelen uw vingers om mee te helpen, neem dan zeker contact op met ons infocentrum!

infocentrum@vhm.be

016/ 23 05 58

Waversebaan 66

3001 Heverlee

www.vhm.be

De redactie

Stefaan Van der Auwera (layout),
Jo Symons, Waldo Dekeyser.

U heeft foto's of een verslag van een activiteit? Stuur maar op!

Foto's voorkaft: Désiré Vanautgaerden

Druk: Vanderpoorten,
Kessel-Lo
1200 ex.

Lidgelden

Lid worden kunt u voor 18 euro / jaar (Hoe? Rekeningnummer? **Zie kader hiernaast**). Hiervoor krijgt u 4 x per jaar ons tijdschrift Tijdingen en gratis toegang tot heel wat van onze activiteiten.

Steun

Onze initiatieven, ondermeer de aankoop van natuurgebieden in het Dijleland, kunt u ondersteunen door een gift te storten op het rekeningnummer met duidelijke vermelding 'Gift':

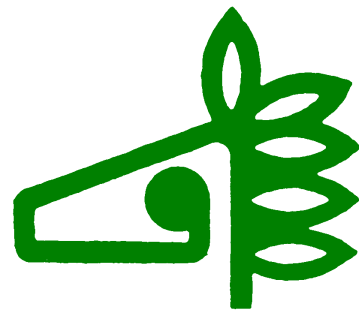
IBAN: BE92 2300 0285 2123

BIC: GEBABEBB

Giften vanaf 40 euro zijn fiscaal aftrekbaar (U ontvangt een attest).

Inhoud april – juni 2015

Sfeerbeelden werkdagen	1		
Doode Bemde Nieuws	2		
De dolle bende	5		
Wandelingen tussen Waver en Werchter	6	Tekengevaar	16
Sfeerbeelden educatief project	8	Verslag Hoge Venentocht Verslag bosklas	18
Speurneuzen: eksters	9	Ontbosser zoekt bebosser	19
Huizwaluw aan de Leuvense Vaartkom	13	Inschrijvingsformulier Doode Bemde kamp	20
We ♥ vogels	14	Big Jump 2015	21
Leuven hotspot voor wilde bijen	15	Zero waste	21

[WWW.VHM.BE](http://www.vhm.be)

Neem eens een kijkje op de webstek! Ook op facebook!

In het midden van deze Tijdingen vindt u de uitneembare activiteiten agenda

Waarom lid worden?

- U steunt de natuurontwikkeling in uw streek
- U krijgt driemaandelijks een interessant en mooi verzorgd tijdschrift
- U blijft op de hoogte van de vele leuke, ontspannende en/of leerzame activiteiten

infocentrum

Tel: 016 23 05 58

Op stap met de Vrienden geweest?

Waarom niet eens een klein verslagje en wat foto's maken voor Tijdingen! Stuur maar op naar infocentrum@vhm.be

De Dijlevallei waarderen = lid worden

Stort 18 € voor een individueel of gezinslidmaatschap op rekening VHM vzw

IBAN : BE74 4310 5250 0107

BIC : KREDBEBB

Gelieve bij de overschrijving duidelijk te vermelden of u kiest voor een **individueel lidmaatschap** of **gezinslidmaatschap**. Vermeld bij het gezinslidmaatschap het totaal aantal gezinsleden woonachtig op hetzelfde adres.

OF NOG BETER: **Domiciliëring** → Vraag bij ons een **SEPA-domiciliëringsformulier** aan en bezorg het ons ondertekend en ingevuld terug. In tegenstelling tot vroeger moet u dus niet meer bij de bank een domiciliëring openen, wijzigen of stopzetten, maar rechtstreeks bij VHM.

U krijgt dan steeds en stipt alle Tijdingen in uw bus.

Vrienden van Heverleebos en Meerdaalwoud vzw

Waversebaan 66

3001 Heverlee

Email: Infocentrum@vhm.be

Webstek: www.vhm.be

Sfeerbeeld werkdagen Doode Bemde

HET Doode Bemde NIEUWS

Leve de bever?

Bevers in de Dijlevallei, je kan er niet naast kijken. Langs de Dijle en de IJse zie je overal hun sporen, vooral in de winter. Ook in de pers valt hun aanwezigheid op. Dat ze een meerwaarde zijn voor de natuur in de Dijlevallei staat vast. Omgevallen bomen, afkalvende oevers, zandbanken en strandjes. De bever zorgt voor nieuw leefgebied voor allerlei soorten. De Dijle beweegt opnieuw, er zit opnieuw dynamiek in de rivier. Een groot verschil met het gladde afwateringskanaal dat de Dijle in het verleden geworden was. De omgevallen bomen zijn ook de eerste plaatsen waar de Dijle overstroomt bij hoog water. De bever speelt zo een rol in het natuurlijk overstromingsgebied dat de Dijlevallei is. Leve de bever dus.

Toch zijn er enkele nadelen aan verbonden. De Dijlevallei is een halfnatuurlijk landschap. In het verleden hebben de landbouwers leibeken, leigrachten en greppels gegraven. De komgronden werden daardoor net droog genoeg om er graslanden van te maken. De vele vijvers zijn dan weer specifiek aangelegd in functie van de viskweek. Ze bestaan slechts bij gratie van dijken en een uitgebreid netwerk van buizen en grachten die het water aan- en afvoeren. In de Doode Bemde proberen we dit landschap en alle soorten die er zich intussen thuis voelen, te behouden. De bever heeft echter een heel eigen kijk op landschapsbeheer. Zo is al menige mooie boom langs de Dijle gesneuveld. Die omgevallen bomen zijn positief voor de rivier, maar zorgen er wel voor dat het pad langs de oever op sommige plaatsen in het water verdwijnt en dus verlegd moet worden. Hun holen onder de oever maken ook dat we met zware machines liever iets meer afstand houden van de Dijle.

In de beginjaren hielden de bevers zich hoofdzakelijk op langs de Dijle en de IJse. De beste plekken van het leefgebied worden immers eerst bezet. Dat zijn deze langs de rivieren, hier is het water diep genoeg om takken te slepen en om de ingang tot hun hol te verstoppert. Tegenwoordig zijn er meer dieren in het gebied en zijn ze ook steeds meer actief in net iets minder optimale plaatsen zoals in de grachten en vijvers. In tegenstelling tot in de Dijle en de IJse durven ze hier al eens een dam te bouwen. Dat past perfect in hun plannen, maar niet altijd in de onze. Het afdammen van de afwateringsgracht van de Kliniekvijvers bijvoorbeeld, zorgt ervoor dat de vijvers niet meer leeggelaten kunnen worden. Daarom hebben we van de Vlaamse overheid een vergunning gekregen om op een specifiek traject dammen weg te halen indien nodig. Omdat de grachten in de vallei zorgen voor de afwatering, zorgen de dammen ervoor dat de omliggende terreinen natter worden. In natuurgebied is dat niet noodzakelijk een probleem, maar in de

buurt van woningen kan het wel voor hinder zorgen. In dat geval moet er ook ingegrepen worden. Die situatie deed zich in januari voor in Oud-Heverlee.

Een relatief nieuw fenomeen vindt plaats in onze vijvers. Het waterpeil wordt er geregeld via monniken. Een monnik is een overloop met plankjes. Hoe meer plankjes je er inschuift, hoe hoger je het water kan laten stijgen. Een aantal bevers vond duidelijk dat het waterpeil niet hoog genoeg stond en begon een monnik dicht te stoppen met takken en modder. We moeten nu regelmatig de vijvers controleren en verhinderen dat de buizen verstopt geraken. Die liggen diep onder de grond en zijn dus moeilijk te ontstoppen. Een ander risico vormen de dijken. Enkele jaren geleden is de Grootbroekvijver in Sint-Agatha-Rode gedeeltelijk leeggelopen door het graafwerk van bevers. Er is toen betonmat in de dijk geplaatst om dat te beletten. Ook in de Doode Bemde doen we dat telkens er vijverdijken moeten hersteld worden. Zo is er tijdens werken aan een dijk van de noordelijke Kliniekvijver in het kader van het natuurinrichtingsproject betonmat ingegraven.

De bever is dus helemaal terug. Voor de natuur in de Dijlevallei is het zeker een meerwaarde. De Dijlevallei is echter geen uitgestrekt en ongerept gebied meer. Het is een cultuurlandschap dat bovendien ingesloten wordt door bebouwing. We kunnen de bever hier niet volledig zijn gang laten gaan. Af en toe ingrijpen zal in de nabije toekomst meer dan waarschijnlijk noodzakelijk worden. De Vlaamse overheid heeft een soortbeschermingsprogramma voor de bever klaar. Hierin worden de nodige instrumenten aangereikt om de bever zijn plaats in de natuur te geven en tegelijk mogelijke overlast tegen te gaan.

Hoog, hoger, te hoog

Het waterpeil van onze vijvers wordt geregeld via monniken. Het aantal plankjes dat we er inschuiven, bepaalt hoe hoog het water komt. Het teveel aan water stroomt dan via een overloop uit de vijver. De voorbije maanden steeg het water in de Langerodevijver wel heel hoog. De monnik stond onder water in plaats van erboven en de kijkhut begon nattigheid te voelen. Het waterpeil bereikte bijna de rand van de dijk. Het was wel duidelijk dat de monnik verstopt zat. Ondanks het rooster is er dus toch takhout in terecht gekomen. Probleem is dat de overloopbuis twee meter diep onder de grond zit. Dat ontstop je niet zomaar. In de monnik kruipen is ook geen optie. Dat is door de grote massa water, de vijver is 17 ha groot, veel te gevaarlijk. Er zat dus niets anders op dan een kraan in te huren en een bres in de dijk aan te brengen. Door het vele steenafval waarmee de dijk is gebouwd, is dat met de hand niet mogelijk.

Door de verstopte monnik dreigde de Langerodevijver te overstromen. Een sleuf in de dijk biedt tijdelijk een oplossing.

De sleuf verhindert dat het water te hoog komt, maar het waterpeil regelen gaat dus voorlopig niet. We zoeken nu financiering om de monnik te vervangen. We denken aan een systeem zoals bij de IJsevijvers. De overloop is daar ingebouwd in een verdeelput die ze gebruiken bij rioleringen. Verstoppingen kan je daar eenvoudig oplossen. Hoe de verstopping ontstaan is, weten we niet. We hebben er wel een tak kunnen uitvissen die aan beide uiteinden afgeknaagd was.

Collectorwerken

In februari zijn de werken aan de afvalwatercollector opnieuw opgestart. De collector loopt vanaf de Reigersstraat door de Doode Bemde naar Sint-Joris-Weert. In november, december en januari lag de aanleg stil. De bodem is dan te nat om de werken uit te voeren. Vorige herfst werden de bomen op het traject gerooid en werd de leigracht geruimd. Dat laatste was nodig om het terrein droger te maken. Sinds begin februari zijn de werken opnieuw gestart. De aannemer hoopt tegen kerstmis 2015 klaar te zijn.

De leigrachten in de vallei zijn ooit aangelegd om de komgronden te draineren. Deze gracht, de 'Leibeek', is echter al zeer lang niet meer geruimd. Voor natuur zou dat in die zone in principe geen probleem zijn. Wel een knelpunt is dat sinds jaar en dag al het rioolwater van Sint-Joris-Weert in de gracht geloosd wordt. Het water en de bodem van de Leibeek zijn hierdoor zwaar vervuild. Jarenlang stapelde het afval zich in de gracht op. In het verleden onderhield de gemeente deze gracht. Het slib werd regelmatig uit de gracht gehaald en op de oever gelegd. Tegenwoordig is dat verboden omdat hele oeverzones op die manier vervuild geraakten. Het vervuild slib moet nu afgevoerd worden naar een verwerkingsinstallatie of stortplaats. Dat is natuurlijk veel duurder dan ter plekke storten op de oever. De overheid heeft hier dus jarenlang niets meer gedaan. "Er was toch niemand die er last van had". Alleen wij dus. Omdat de Leibeek stilaan verstopt raakte, overstromde

De aanleg van de collector heeft grote impact op het landschap en de rust in de Toemaat. Hopelijk verloopt alles zoals voorzien en worden de werken op zo kort mogelijke tijd afgerond.

De parking in de Reigersstraat was een tijdje onbereikbaar door de werken aan de collector.

Een worteldoek, een dik pak houtsnippers en daarbovenop metalen rijplaten moeten verhinderen dat de bodem tijdens de collectorwerken beschadigd wordt door de zware machines. Na de werken neemt de aannemer alles terug weg.

Tijdingen

een groot deel van de Toemaat (dat is het zuidoostelijke deel van de Doode Bemde) regelmatig met rioolwater. Allesbehalve ideaal dus. Dankzij de collectorwerken komt hier een einde aan. Er zal geen afvalwater meer in de leigracht stromen en een deel van het slib wordt afgevoerd. Een volledige sanering van de waterloop en de oeverzone zou uiteraard beter zijn.

Daar wordt momenteel overleg over gevoerd met de provincie Vlaams-Brabant. Hopelijk stroomt in deze stinkende afvalbeek dus op korte termijn weer helder water.

tekst: Niko Boone

foto's: Désiré Vanautgaerden

Kaas- en spaghettiavond ten voordele van de Doode Bemde zaterdag 28 februari 2015 - Zaal Roosenberg - Oud-Heverlee

Op 28 februari organiseerden we onze jaarlijkse kaas- en spaghettiavond ten voordele van de Doode Bemde. Het was een succes! We klokten af op 679 borden, 50 eters meer dan vorig jaar, Hoera!

Het organisatie-team dankt alle gasten die mee bijdroegen aan de gezellige ambiance, dankt alle vrijwilligers voor en achter de schermen en ten slotte de sponsors. Speciale vermelding voor Bioplanet Korbeek-Lo, waarmee we elk jaar een intensere samenwerking aangaan, en Rijwielen Cadans uit de Naamsestraat die met een heuse fiets een hoofdprijs met toeters en bellen schonken. Ook dank aan Het Saunahuisje, Safran, Aveve, Lambrechts Tuinmachines, keramiek atelier Blauzuur, Tuincentrum Michaux, Villa San Martino, Toets-en-Bord, Chardonnay Meerdael, Burgerfolie, HVS Motors, Anders Getint, Den Bakker en de Provincie Vlaams-Brabant voor hun steun.

In de volgende Tijdingen hopen we meer over de opbrengst te kunnen vertellen.

Noteer alvast in jullie agenda dat de kaas- en spaghetti volgend jaar zal doorgaan op zaterdag 27 februari 2016.

Magalie Van Lishout

(Foto's: Kristien Vermaelen en Thomas Vandenberghe)

De dolle bende: de vreemde eend in de bijt

Er zijn zo van die dagen waar het weer weer alle kanten opgaat: van windstil naar hevige rukwinden, van open zonnige hemel over zwaar bewolkt naar betoverende sneeuwvlokjes. Als klap op het waterpeil begint het ook nog hevig te hagelen. Terstond smeert Roberto de stembanden met een veelheid rooie stier waarbij hij luidkeels “Laat de zon in je hart” inzet. Wij vallen dan met onze valsetstemmen in kanon in. Doordat de vier seizoenen op één dag elkaar vrij abrupt afwisselen, vraagt een mens zich dan soms af: is het nu al zoerfst of nog wenter? Doordat echte winters uitblijven, worden we vaker geconfronteerd met van die kwakkeldagen. Zich daar efficiënt naar kleden is een vrij onmogelijke opdracht. Wanneer men die dag dan ook nog eens afzaksokken blijkt aan te hebben, kost het enige moeite om de moed niet mee in de botten te laten zakken. Doch als ware moerasarbeiders zullen we doorgaan onder het motto “die hard or die not”. Zelfs de zwaarste winterdag wordt dan afgesloten met een positieve noot: “We leven nog”. Zo zijn we met vallen en opstaan ware experts geworden in het onderwaterzagen (Hydrozagen). We overtreffen daarbij onze enige concurrenten, zijnde de brandweer, in know-how en ervaring. Bij het verwijderen van wilgen uit vijvers en rietvelden gaat het meestal om modderzagen (Mudsawing). Bij deze wil ik een oproep doen aan allen die van plan zouden zijn om een oude kettingzaag weg te doen. Bedenk dat wij ze nog een tweede leven kunnen geven. We verzekeren u dat ze een harde dood zal sterven en haar laatste adem zal uitblazen ter meerdere eer en glorie van De Doode Bemde en dan meer specifiek voor een vrij te kiezen koestersoort van de terreinploeg waaronder de otter, de lynx en natuurlijk, u voelde misschien al nattigheid, de rivierdonderpad. Want daarvoor doen we het toch allemaal!? Verder hebben we ons verder bekwaamd in het knotten van holle wilgen. Ten slotte zijn we nog druk in de weer geweest met het kappen van bomen in het kader van de uitvoering van ons 10-jaren hakhoutplan.

Wij leggen daarbij alle bomen plat waarna een leger vrijwilligers alles platbrandt en zich vervolgens terugtrekt.

Gelukkig zijn er nog jagers die ons er op tijd en stond aan doen herinneren dat de winter nog steeds in het land is. Mijn persoonlijke voorkeur gaat uit naar de Franse manier van jagen. 's Morgens vroeg scheuren ze met de 4x4 door de bossen op weg naar de jachthut, waar ze zich vervolgens gezamenlijk tegoed doen aan wijn om in de stemming te komen om dan tegen de middag alles behalve geluidloos naar buiten te komen en als klap op de vuurpijl in de lucht knallen om de jacht voor geopend te verklaren of gewoon om te controleren of het geweer wel geladen is. Wie dan nog niet weg is, is dubbel gezien. Hier breekt het jachtseizoen aan wanneer er ineens uit het niets overal fazanten verschijnen die zich vrij onwennig gedragen en blijven rondhangen op plekken waar regelmatig maïs uit de lucht valt en die in geval van gevaar in open terrein gaan lopen ijsberen, zich daarbij geenszins bewust zijn van hun vleugels. Deze ‘wilde’ fazanten duiken in vrij grote groepen op waarbij zelfs vele mannetjes elkaar gezelschap houden. Een echte fazant herkent men doordat deze, volledig opgaand in de omgeving, stilletjes afwacht totdat men dicht genoeg genaderd is om u dan met een afschuwelijk gekrijs de stuipen op het lijf te jagen. Hij maakt hierbij van de verwarring gebruik om al strompelend het hazenpad te kiezen om vervolgens te beseffen dat hij kan vliegen. Ook wilde eenden kunnen vreemd gedrag vertonen, waarbij ze dolblij naar je toe komen waggelen alsof je hen iets te bieden hebt. Hilarisch wordt het wanneer een jager ons komt vragen of we zijn eendjes niet gezien hebben, aangezien hij er acht kwijt was! Het lag op mijn lippen om te vragen hoe ze er uitzagen maar ge moogt daar geen compassie mee hebben, hij moet ze maar aan de leiband houden. Jagers schijnen het ook heel moeilijk te hebben met het feit dat een eend die in het wild leeft niet noodzakelijk een wilde eend is.

Degene die het wel weten, kiezen ervoor eerst de eend af te schieten alvorens deze te determineren. Men kan nooit zeker genoeg zijn! Dat deze wilde dieren indien ze niet gauw worden afgeschoten in de vrije natuur weinig overlevingskansen hebben, is hen een doorn in het oog. Daarbij is er slechts één schuldige: Reinaert. Hij heeft het altijd gedaan. Alles wat misloopt, is de schuld van de vos ofschoon deze opportunistische viervoeter zowat alles eet: bessen, muizen, ... Natuurlijk zal deze niet

Tijdlingen

twijfelen wanneer hem in de winter een gemakkelijke kerstmaaltijd wordt voorgeschoteld. Natuurlijk zal hij ook kippen pakken als ze maar voor het grijpen zijn. Een man uit Meise had hiervoor trouwens een geniale oplossing: 's nachts oerend hard radio Klara laten afspelen. Aangezien de jacht op zich niet voldoende effect heeft, worden antieke methodes als vossenklemmen, vergiftigd vlees en het vergassen van burchten nog steeds toegepast. Dat daarbij ook dassenburchten niet worden overgeslagen, wijst op hun doorgedreven ijver. Een burcht is een burcht! Men kan nooit zeker genoeg zijn! Maar ondanks decennia verwoe(sten)de pogingen om dit ondie uit te roeien, komen ze elk jaar in grote getale terug. Ge zoudt daar toch zot van worden! De vos is altijd het zwarte schaap en alsof dat op zich nog niet genoeg is,

hebben de jagers daarbij de mythe in het leven geroepen dat "de groen" (hier zijn we weer) zich zouden hebben beziggehouden met het uitzetten van vossen. Dat natuurliefhebbers een voorliefde hebben voor vossen weet iedereen maar er zijn wel zinvollere bezigheidstherapieën dan het uitzetten van vossen. Om deze mythe danig te ontcrachten, zullen wij bij de volgende gelegenheid aan de hand van een gedachtenexperiment eens uiteenzetten hoe dat dan wel in zijn werk zou moeten gaan. Alain Provist van radio Kafka zal u dan zijn gepeperde, ongezouten mening geven vanuit de vrijstaat Absurdistan. Het zal u als muziek in de oren klinken, zet de lachband alvast maar op.

Wij worden nog wel vervolgd,

De Dolle Bende

De Dijle tussen Waver en Werchter, het jaarthema voor de wandelingen van Vrienden van Heverleebos en Meerdaalwoud (2015 – 2016)

Zondag 26 april om 14.30 uur: Langs de Dijle in Ormendaal en Heverlee-Zuid.

Vertrek: Sint-Bartholomeuskerk, Korbeekse Kerkstraat in Korbeek-Dijle

Openbaar vervoer: lijnbus 395 halte Kosterberg of NMBS station Oud-Heverlee

Gids: Ernst Gülcher

Vandaag plannen we een stevige voorjaarswandeling langs de Pastoorsbron, Ormendaal en de Dijle tot bijna aan de E40 en dan weer terug langs een heel mooi achterpad. Als we tijd hebben, verkennen we ook nog de Ruwaalbron en het Begijnhof en maken we de lus tot aan het toegangshek van de Doode Bemde en keren terug tot aan het pompstation en de brug over de Dijle. Stevige schoenen zijn aanbevolen maar het pad is verder niet moeilijk. Je auto kun je wel kwijt aan de Dijle-brug, maar het is beter om met de fiets vanuit Leuven het Dijlepad te nemen. De trein brengt je tot op wandelafstand (15 minuten) in Oud-Heverlee en er is zelfs een mogelijkheid om er met de bus te geraken.

Zondag 31 mei om 14.30 uur: Pécrot – Sint-Joris-Weert.

Vertrek: treinstation van Pécrot voor een boswandeling naar het station van Sint-Joris-Weert. Vandaar terug met de trein (doorduwars kunnen ook terugwandelen via het Grootbroek).

Gidsen: Jacques Sténuut en Ernst Gülcher

Vanuit Pécrot gaan we door wondermooie bossen naar boven het plateau op richting Bossut. Op het hoogste punt slaan we linksaf en volgen het pad dat ons langs ettelijke kapelletjes voert tot aan en in de Rue de Beaumont. Van hier hebben we een mooi zicht op het natuurreservaat en meer Het Grootbroek en op heel de Dijlevallei. We dalen af langs de paardenweiden tot aan de asfaltweg en steken die over bij camping La Hêtraie. Na een kijkje bij de Hertebroon doorkruisen we links van De Kluis het Meerdaalwoud tot we bij de bron Pier Slot de Borrestraat bereiken. Dit is het begin van de zogenoemde Tiense Groef, de oude Romeinse weg die van hier naar Tienen liep. De bron was er toen al en werd veel later nog gebruikt om de stoomtram Zwarte Jean van water te voorzien. Maar sedert jaar en dag hebben de natuurwetenschappers Pier Slot onder de grond gestopt om redenen die ze misschien zelf vergeten zijn, maar het zou allemaal te maken hebben met een plan om de bron ooit weer opnieuw als drinkbaar water aan te duiden. Vanuit het gerestaureerde treinstation van Sint-Joris-Weert nemen we de trein terug.

Kievvitten op Neerijse Grote Bron

(Foto: Désiré Vanautgaerden)

Zondag 28 juni om 14.30 uur: Valduc.

Vertrek: aan de kerk van Hamme-Mille voor een wandeling naar en op het domein Valduc.

Gids: Patrick Goubau.

Het domein Valduc (Hertogendal) was tot aan de Franse Revolutie een klooster, opgericht in 1230 door Hertog Hendrik II van Brabant om God te danken voor de geboorte van zijn zoon en opvolger. In zijn goede tijd verbleven hier vele hoog-adellijke gasten van wie de beroemdste, Karel V, hier twee keer de maaltijd gebruikte onder de monumentale taxus die nog altijd pronkt achter de muur. Het klooster zelf werd door de Fransen geplunderd, grotendeels afgebroken en nadien verkocht aan Leuvense notabelen van wie Pierre Craninx in 1876 het landhuis liet bouwen dat er nu nog is. Daarnaast zijn ook de 'ferme' en de watermolen blijven bestaan en die laatste gaan we zeker bezoeken. In het kader van de 'Balades en fête' van Beauvechain zullen we uitzonderlijk het ommuurde privé-domein kunnen betreden en van die gelegenheid moet je zeker gebruik maken, al was het maar om de schandpaal van Hamme tegen te komen die dateert van 1680. We bezoeken ook de watermolen, de vijver en de opgestuwde beek die door het bos loopt en omzoomd is met magnifieke bomen.

Zondag 26 juli om 14.30 uur: Leefdaal, dochter van de Voer.

Vertrek: Sint-Lambertuskerk, Kerkring/Dorpstraat in Leefdaal

Openbaar vervoer: Lijnbussen vanuit Leuven: 616, 315, 316 - halte: "Kerk"

Gids: Germaine Heeren

Net als Bertem ligt Leefdaal tegen de Voer aangevleid. De kerkvaders Lambertus en Hubertus voeren de Voer af en stichtten op hun kersteningstocht bij elke nederzetting een kapel of kerk. Wij vertrekken aan de Sint-Lambertuskerk. Tussen de Romaanse kerken van de Voervallei is deze kerk een buitenbeentje. Van het driebeukige 12de eeuwse kerkje is er na herhaalde brandstichtingen en verbouwingen weinig overgebleven. Toch vormt de kerk een harmonisch geheel van de verschillende bouwstijlen die zich in de tijd hebben opgevolgd. Zij is samen met de historische panden rond de kerkgang als monument en dorpsgezicht beschermd. Na een korte boswandeling bereiken wij het statig kasteel van Leefdaal. Ook hier blijven er slechts schaarse sporen over van de oorspronkelijke 13de eeuwse burcht. Het kasteel is sinds bijna 3 eeuwen onafgebroken bewoond door de Graven de Liedekerke. Zoals vele kastelen weerspiegelt ook dit zich in een grote reflectievijver met molen, gevoed door de Voer. Even verder loopt de vijver over in een rivier van eerder bescheiden omvang. Hij wordt geflankeerd door een voetpad aan één kant en een bronbos aan de andere. Hier hopen wij in mei een weelde aan lentebloeiers te vinden. Waar het pad ophoudt, steken wij de Dorpstraat over en ontdekken aan de aanzet van het Brabants plateau de Veronakapel, één van de oudste, mooiste en gaafst bewaarde dorpskerkjes van het land, een fraai voorbeeld van Romaanse bouwkunst daterend uit de 9de of begin 10de eeuw. Van hieruit klimmen wij op naar het vruchtbare leemplateau tussen de valleien van Voer en Dijle en genieten op onze terugkeer van één van de mooiste landschappen tussen Leuven en Brussel.

“Koestersoorten in het Dijleland”

33 ste educatief project 2014-2015

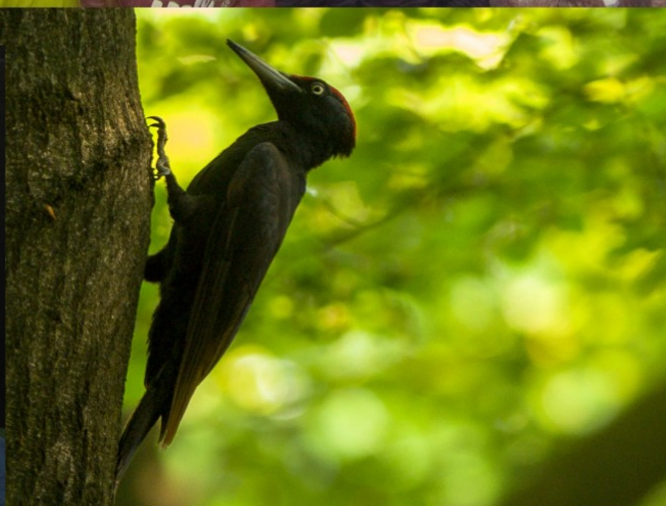
GBS De Stip Binkom 5de en 6de lj. met juf Els

De Puzzel Haacht 5A juf Elke

GBS De Letterboom Ottenburg 4B juf Gaëtane

De Zilverlinde Holsbeek 3de lj. met juf Sandra

Foto : Lars Soerlnk

Foto's: Steven Wouters

EKSTERS

(pica pica)

Eksters zijn zangvogels al zou je dat niet zeggen. Ik hou van eksters en hun geschetter, vooral van die dikke venten die op ons gras huppelpasjes staan te maken. Ze vestigen zich al jaren boven in de kastanjeboom in de tuin en zorgen er voor dat de halsbandparkieten en duiven een beetje uit de buurt blijven. Ze beschouwen die boom en de wijde omgeving als hun privéterrein. Hun grote nesten bouwen ze meestal in bomen, maar ook wel in struikgewas, op steigers, in electriteitsmasten en soms zelfs op vensterbanken. Ieder paartje heeft een territorium van 5 tot 6 hectare en daar blijven ze heel hun leven.

Eksters maken hun nesten samen van takken en twijgen. De bodem bekleden ze met een laagje klei, waarin ze plantenwortels, grassen en haren steken. Bijna altijd maken ze er een dak overheen en er is maar één ingang. Zo'n nest kan 70 centimeter hoog zijn en iets minder dan een halve meter breed. Soms hebben ze twee nesten maar ze gebruiken er altijd maar één (ze maken dus geen speel- of fopnesten). Oude nesten worden herbruikt of afgebroken om het opnieuw op te bouwen.

In onze tuin waren ze vroeger een heel stuk schuwer dan de merels, maar nu zijn ze aan ons gewend. Laatst zag ik er zelfs één achter de hond lopen die op een bot aan het kluiven was. Toch moet ik altijd heel stil en geduldig zijn om er een mooie foto van te maken, want ze zijn nog altijd bang voor jagers. Eksters zijn nu beschermd: je mag er dus niet meer op jagen of hun nesten uithalen.

In ons bos achter in de Dijlevallei vliegen ze in de winter en de lente rond om elkaar luidruchtig het hof te maken. Eksters leggen zo'n 6 mooi gespikkelde, groenblauwe eieren per keer. Ieder ei weegt tussen de 9 en 10 gram en meet 24 x 33 mm. Bij het eerste ei begint mevrouw ekster al te broeden en na 18 dagen kruipt het eerste jong er blind, kaal en hulpeloos uit. Na nog zes dagen zijn alle eieren uitgebroed. Als de kleintjes geboren zijn, blijven ze nog 3 tot 4 weken in het nest en dan moeten ze leren vliegen. Als er één uit het nest valt, blijven de ouders wel in de buurt voor de verzorging. Je laat zo'n kleine ekster dus

Tijdlingen

best met rust. Eenmaal uitgevlogen blijven ze bij elkaar als troepjes hangjongeren in de dode populieren en jagen ze de aalscholvers en buizerds op stang. De mannetjes broeden niet, maar moeten tijdens de broedtijd hun wijfjes wel van eten voorzien. De jongen worden door beide ouders gevoed. De kleintjes groeien ultra snel: van 7 gram bij het uitkomen tot 180 gram na 18 dagen!

Eksters eten alles of het nu op de grond ligt of op een voedertafel. Het liefste eten ze insecten en de resten van dode dieren, in de winter pikken ze ook zaden. Het zijn echte rovers. Je moet dus niet schrikken als ze plots een mooi klein vogeltje uit de lucht halen en er mee van doorgaan. In het voorjaar als ze jongen hebben, roven ze ook wel eieren en jongen van andere vogels. De natuur is hard maar volgens de geleerden hebben de andere zangvogels er toch niet onder te lijden (in tegenstelling tot wat een poes allemaal vangt!). Toch eten ze vooral insecten. Als je dus niet van vliegen en dode dieren in je tuin houdt, zorg dan vooral goed voor de eksters.

Eksters herken je meteen: kop, nek en borst zijn glanzend zwart en op de veren zie je in het zonlicht een metaalgroene of blauwe glans. De buik en schouder zijn zuiver wit en de vleugels hebben een groene weerschijn. Aan de onderkant kan je zien dat de slagpennen onderaan witte vlaggen hebben. Poten en snavel zijn zwart. De jongen lijken op hun ouders, maar zien er wat wolliger uit. Er komen ook bruine eksters voor, dat zijn bijna altijd vrouwtjes bij wie het kleurpigment in hun veren niet volledig tot ontwikkeling kwam. Ik heb nooit kunnen ontdekken hoe je mannetjes en vrouwtjes uit elkaar kunt houden aan hun verenkleed. Meneer ekster is wel iets groter dan mevrouw en hoe langer zijn staart is, hoe meer hij de anderen overheerst.

Die staart is overigens heel belangrijk, want als meneer een wijfje moet versieren, vouwt hij hem open en dicht als een waaijer. Mannetjes en vrouwtjes maken dan korte glijvluchten en achtervolgingen om indruk op elkaar te maken. Eenmaal de keuze gemaakt en het huwelijk gesloten, blijven eksters heel hun leven samen (wat ongewoon is bij vogels, maar hun familieleden de kauwen blijven elkaar ook trouw). Ze zouden wel 20 jaar oud kunnen worden.

Voor katten hoeven ze niet erg bang te zijn: daar voeren ze in groepjes schijnaanvallen op uit om zich te verdedigen en dat doen ze niet bepaald in stilte. Toch hebben ze heel wat vijanden zoals de havik en de sperwer. Buizerds en kraaien eten vooral de jongen of de eieren. Vossen en wilde katten eten graag eksters en de eekhoorn pikt graag een eitje.

Wist je dat je eksters kunt temmen? Het was mij bijna gelukt toen er vorig jaar een jong uit het nest zowat op mijn hoofd viel. Met een lepeltje en nat hondenbrood kon ik hem (of haar?) gemakkelijk voeren. Uiteindelijk mislukte het experiment omdat ik

Activiteiten

Deelnemingsvoorwaarden :

VHM-leden nemen gratis deel aan de ledenactiviteiten.

Alleen als het speciaal vermeld is, betalen leden bijvoorbeeld reiskosten. In voorkomend geval betalen niet-leden meer dan leden.

Niet-VHM-leden betalen per activiteit € 1 per volwassene bij de start van de activiteit.

Hebt u nog vragen of wenst u nog meer informatie : contacteer ons infocentrum : 016/23 05 58 of infocentrum@vhm.be

Het infocentrum is open elke werkdag van 9 uur tot 17 uur.

APRIL 2015

Zondag 12 april om 14.30 uur

Natuur in de stad o.l.v. Greet Sienap

Samenkomen: Stadhuis, Grote Markt in Leuven

Zondag 19 april om 14.30 uur

Het Rodebos: op zoek naar de Daslook o.l.v. Ernst Gülcher

Samenkomen: parking Rodebos, Leuvensestraat in Ottenburg

Woensdag 22 april om 19 uur

Lente-exploratie o.l.v. Mia Brugmans

Samenkomen: Abdij van Park, Leeuwenpoort, Geldenaaksebaan in Heverlee

Zondag 26 april om 14.30 uur

De Dijle van Werchter tot Waver: De Dijle in Ormendaal en Heverlee-Zuid o.l.v. Ernst Gülcher

Samenkomen: Sint-Bartholomeuskerk, Korbeekse Kerkstraat in Korbeek-Dijle

OV: lijnbus 395 halte Kosterberg of NMBS station Oud-Heverlee

Voor meer info zie elders in deze Tijdingen

Maandag 27 april om 14.30 uur

Seniorenwandeling: Lentewandeling in Bertembos o.l.v. Marc Hamerlynck

Samenkomen: Toverbergstraat (tegenover AVIA tankstation) in Veltem-Beisem

Woensdag 29 april om 19 uur

Lente-exploratie o.l.v. Mia Brugmans

Samenkomen: Abdij Keizersberg, Mechelsestraat, Leuven

(DVA)

MEI

Vrijdag 1 mei om 6 uur

Vroege vogelwandeling o.l.v. Jan en Louis De Smet

Samenkomen: parking recreatiepark 't Zoet-Water, Maurits Noëstraat in Oud-Heverlee

Zondag 3 mei om 14.30 uur

Natuur in de stadsrand o.l.v. Annelies Wouters

Samenkomen: parking De Oude Molen in Arenbergpark, Celestijnenlaan in Heverlee

Zondag 10 mei om 14.30 uur

La Hêtraie Paddenpoelwandeling o.l.v. Ernst Gülcher

Samenkomen: parking La Hêtraie, Rue de Weert-St.-Georges in Nethen

Donderdag 14 mei om 14.30 uur

Beethovenwandeling o.l.v. Germaine Heeren

Samenkomen: Sint-Jozefkerk, parking Hutstraat in Relst (Kampenhout)

Wandeling langs landerijen van de familie Beethoven, kastelen, witloofvelden en de vaart Leuven – Mechelen.

Zondag 17 mei om 14.30 uur

Leuven: een herbicidevrije stad o.l.v. Yvette Toison

Samenkomen: Stadhuis Leuven

Woensdag 20 mei om 19 uur

Graslandexcursie o.l.v. Piet De Becker en Niko Boone

Samenkomen: Leibeekstraat (spoorwegovergang) in Oud-Heverlee

Maandag 25 mei om 14.30 uur

Seniorenwandeling: Egenhovenbos o.l.v. Jan De Smet

Samenkomen: Parking 200F, Kapeldreef (via Celestijnenlaan) in Heverlee

Woensdag 27 mei om 19 uur

Graslandexcursie o.l.v. Piet De Becker en Niko Boone

Samenkomen: parking Reigersstraat in Sint-Joris-Weert

Zondag 31 mei om 14.30 uur

De Dijle van Waver tot Werchter: Pécrot – Sint-Joris-Weert o.l.v. Ernst Gülcher en Jacques Sténuit

Samenkomen: NMBS station Pécrot voor een boswandeling naar het station van Sint-Joris-Weert. Vandaar terug met de trein (doorduwers kunnen ook terugwandelen via het Grootbroek).

Voor meer info zie elders in deze Tijdingen

JUNI

Woensdag 3 juni om 19 uur

Graslandexcursie o.l.v. Piet De Becker en Niko Boone

Samenkomen: Appeljee, Dijlestraat in Sint-Joris-Weert

Zondag 7 juni om 14.30 uur

Vierseizoenenwandeling: Mommedel o.l.v. Hugo Dehennin

Samenkomen: Bremberg, Boetsenberg in Haasrode

Woensdag 10 juni om 19 uur

Graslandexcursie o.l.v. Piet De Becker en Niko Boone

Samenkomen: einde Eygenstraat (Ijsebrug) in Neerijse

Zondag 14 juni om 14.30 uur

Bosbeheer: Konijnenpijp en omgeving o.l.v. Luc Dekeyser

Samenkomen: Weertsedreef, parking na voetgangersbrug **links** op Naamssteenweg in Haasrode

Woensdag 17 juni om 19 uur

Graslandexcursie o.l.v. Piet De Becker en Niko Boone

Samenkomen: Kasteel van Neerijse, Prins de Bethunelaan in Neerijse

Donderdag 18 juni om 19 uur

Op zoek naar Gierzwaluwen o.l.v. Fons Ramaekers

Samenkomen: hoofdingang stadskerkhof Leuven

Zondag 21 juni om 14.30 uur

Ronde van Meerdaal o.l.v. Ernst Gülcher

Samenkomen: Weertsedreef, parking na voetgangersbrug **links** op Naamssteenweg in Haasrode

Maandag 22 juni om 19 uur

Midzomeravondwandeling: met de trein naar Sint-Joris-Weert en door de Doode Bemde terug naar Oud-Heverlee o.l.v. Piet De Becker

Samenkomen: NMBS station, Bogaardenstraat in Oud-Heverlee

Woensdag 24 juni om 19 uur

Zomereexploratie o.l.v. Mia Brugmans en Yves Vandenbosch

Samenkomen: Abdij van Park, Leeuwenpoort, Geldenaaksebaan in Heverlee

Zondag 28 juni om 14.30 uur

De Dijle van Waver tot Werchter: Valduc o.l.v. Patrick Goubau

Samenkomen: kerk van Hamme-Mille

Voor meer info zie elders in deze Tijdingen

Maandag 29 juni om 14.30 uur

Seniorenwandeling: Oude bomen in Meerdaalwoud o.l.v. Luc Dekeyser

Samenkomen: Speelberg, Weertsedreef in Sint-Joris-Weert

JULI

Zondag 5 juli om 14.30 uur

Warandevijver o.l.v. Ernst Gülcher

Samenkomen: Kromme Dreef in Meerdaalwoud (Naamsesteenweg vlak voor Hamme-Mille rechts inslaan)

Zondag 12 juli om 15 uur

Big Jump + bevissing en wandeling o.l.v. Kristien Vermaelen en Greet Sienap

Samenkomen: Dijlebrug (Celestijnenlaan) Langestaart in Heverlee

Voor meer info zie elders in deze Tijdingen

Zondag 19 juli om 14.30 uur

Van Steelandtwandeling o.l.v. Annelies Wouters

Samenkomen: kerk Bergstraat in Berg-Kamphenhout

Zondag 26 juli om 14.30 uur

De Dijle van Waver tot Werchter: de Voer o.l.v. Germaine Heeren

Samenkomen: Sint-Lambertuskerk, Kerkring/ Dorpstraat in Leefdaal

Openbaar vervoer: lijnbussen vanuit Leuven: 616, 315, 316 – halte: 'Kerk'

Voor meer info zie elders in deze Tijdingen

Maandag 27 juli om 14.30 uur

Seniorenwandeling: Leuven herbicidevrije stad o.l.v. Yvette Toison

Samenkomen: Stadhuis, Grote Markt in Leuven

**Zwerfvuildag
21 maart
2015**

niet wist hoe ik de vogel moest leren vliegen, althans niet op tijd om hem voor de kat te behoeden toen ik een dagje weg moest. Ik weet het nog altijd niet, dus probeer het zelf maar eens te weten te komen (het zou vanzelf moeten gaan zodra het dier vliegklaar is, maar tot die tijd kun je dus niet weg). Alle soorten vezelrijk dierlijk voedsel zoals wormen, sprinkhanen, krekels, eendenkuikens en muizen (zeggen de kenners, maar je moet het wel voorkauwen of malen) zijn goed en 's nachts moet je de ekster een beetje warm houden.

Eksters zijn een soort kraaien (daar zijn ze familie van) en komen in heel Europa en Azië voor. In Noordwest-Afrika hebben ze familie, de *Pica pica mauritanica*, die kan je herkennen aan de blauwe vlek achter het oog. Zulke blauwe vlekken komen ook voor bij eksters in het zuiden van Spanje. Je hebt ook Arabische eksters die er weer een beetje anders uitzien. In Korea vliegt de *Pica pica sericea* rond en in de Verenigde Staten hebben ze de zwartsnavelekster (*Pica pica hudsonia*) en de geelsnavelekster, maar volgens de geleerden is het niet helemaal zeker of dit allemaal wel echte eksters zijn. Hun DNA zit blijkbaar anders in elkaar dan bij hun Europese verwanten. Het wapenschild van de staat Zuid-Australië beeldt een ekster af. De vogel staat daar bekend om zijn mooie zang. Dat laatste moet je zelf maar eens gaan beluisteren, want dat is toch moeilijk om te geloven.

Net als kraaien hebben eksters in de folklore een slechte naam. Had je al eens eksterogen? Dat kwam vroeger vaak voor: pijnlijke eeltplekken op voeten en handen. Als je die hebt, moet je iets aan je gezondheid gaan doen. Eksters worden bij ons

Tijdlingen

vaak beschouwd als babbelaars, onzinvertellers, ongeluksvogels, onheilvoorspellers en dieven van gouden ringen en lepels. Dat laatste heb ik ze nooit zien doen en hoewel het brutaaltjes zijn, beweren kenners dat dit dan ook een fabeltje is. Ik heb horen vertellen dat ze onder hun tong een druppel bloed van de duivel hebben en dat ze vroeger een prachtig gekleurd verenkleed hadden. Dat kleed ging verloren toen een ekster spotte met die arme Jezus aan het kruis en als straf lopen ze nu altijd in een deftig zwart-wit kostuum. Maar erg vroom zijn ze nog altijd niet volgens mij.

In China daarentegen zijn de mensen blijkbaar wat minder zwaarmoedig en gelden eksters als slimme geluksvogels. Lang geleden stonden de slang en de ekster zo goed met elkaar dat ze bijna familie waren: oom slang en zuster ekster. Op een dag hakte een mens de slang in twee stukken. De bedroefde ekster vloog naar de hemel en haalde daar leem om zijn oom weer aan elkaar te lijmen. Met nog een beetje hemelwater kwam oompje weer tot leven en was zo dankbaar dat hij beloofde om op het huis van zijn zuster ekster te passen. De ekster liet haar drie kleintjes bij de slang en ging voedsel voor hen zoeken. Zodra ze uit het zicht was slokte oom de vogeltjes op en ging lekker slapen. Wakker gemaakt door een verontruste ekster zei de slang dat ze zeker waren weggeraakt doordat hij in slaap gesukkeld was, maar geen nood, het speet hem heel erg en als zuster ekster nog kinderen kreeg mocht ze die gerust bij hem brengen, hij zou er echt goed op passen. De ekster kreeg argwaan toen ze een donsveertje aan ooms bek zag hangen en ook zijn maag wel erg dik vond (bovendien leek die te bewegen en hij kloeg over maagpijn). Ze liet niets merken, maar vloog naar een berg en wette haar klauwen tot scherpe messen. Teruggekomen zei ze tegen de slang dat ze nog eens het litteken op zijn buik moest behandelen. Met één scherpe hauw van haar klauwen scheurde ze die buik open en jawél, de kleintjes sprongen er uit, een beetje in de war maar verder ongedeerd. Einde van de slang en dit verhaal, de ekster voedert nog altijd haar jongen zo goed als ze kan.

Ernst Gülcher (tekst en foto's)

Huiszwaluw (*Delichon urbicum*) aan de Leuvense Vaartkom

Begin 2015 ondertekenden het stadsbestuur van Leuven, Regionaal Landschap Dijleland vzw, Natuurpunt Leuven en Vrienden van Heverleebos en Meerdaalwoud vzw een brief gericht aan de projectontwikkelaars, bouwheren en architecten actief aan de Leuvense Vaartkom.

Met deze brief werd de aandacht gevestigd op de aanwezigheid van een populatie huiszwaluwen op deze site. Elk jaar in april keren deze trekvogels terug uit Afrika om hier te broeden en hun jongen groot te brengen. Daarvoor bouwen ze met modder de bekende komvormige nestjes tegen de gevels van gebouwen. De populatie aan de Vaartkom is één van de grootste

huiszwaluwkolonies van Vlaanderen en daarom erg belangrijk voor het voortbestaan van de soort. Net daarom zijn zowel zwaluwen als hun nesten, eieren en jongen bij wet beschermd. Desondanks gaan de aantallen zwaluwen sterk achteruit. De jacht op diverse trekvogelsoorten in Noord-Afrika en het Middellandse Zeegebied doen de populaties geen goed, maar de oorzaak ligt deels ook dicht bij huis. Door (stads)renovaties en nieuwe bouwtechnieken gaan nesten verloren en gaat het leefgebied achteruit. In theorie hebben huiszwaluwen tijdens hun verblijf in ons land tijd om twee à drie legfels groot te brengen. Wanneer ze echter vernietigde nesten moeten herbouwen of de afstand tussen het bouw materiaal en de nestplaats groot is door versnippering, gaat kostbare tijd verloren waardoor minder jongen kunnen opgroeien.

Daarom werd aan projectontwikkelaars, bouwheren en architecten gevraagd om rekening te houden met deze dieren bij bouwprojecten in de omgeving van de Vaartkom.

Dit kan ondermeer door:

- Zorgen dat (afbraak)werken aan gebouwen met kunst- of natuurlijke nesten gebeuren tussen oktober en april of ervoor zorgen (vanaf ten laatste april) dat de zwaluwen niet kunnen broeden aan het gebouw waar aan gewerkt zal worden. Dit door de kunstnesten en natuurlijke nesten daar weg te nemen en (indien nodig) de dakrand af te scherm.
- Kunstnesten zijn goede alternatieven voor natuurlijke nesten die om één of andere reden verwijderd werden. De groendienst van stad

Leuven hangt gratis kunstnesten op geschikte locaties.

- Tot slot zou het interessant zijn als er bij het ontwerp van nieuwe gebouwen rekening kon gehouden worden met zwaluwen. Zij hebben een oversteek (bijvoorbeeld een kroonlijst, een daklijst, raamkozijnen of een terrasoversteek, ...) nodig op minstens 3 m hoogte en minstens 30 cm diep. De oversteek is best licht/wit van kleur en de gevel en oversteek moeten voldoende ruw zijn zodat de modder eraan blijft plakken. Een steuntje of een uitstekende richel onder de nesten kan de zwaluwen nog extra helpen.

“Wat zit er voor mij in?”

Een grote en gezonde populatie aan de Vaartkom heeft een aantal voordelen:

- Het is een feit dat Vlaamse steden verder ontwikkelen en uitbreiden en dat natuurwaarden in deze ontwikkeling een nevenfunctie krijgen. De psychologische waarde van natuurlijke elementen zijn echter onmiskenbaar en intussen meer dan voldoende gedocumenteerd. Woon- en leefkwaliteit hangt samen met veiligheid, mobiliteit, en ook de aanwezigheid van natuurwaarden in de omgeving. Vanuit dit oogpunt ligt het (beperkt) investeren in deze huiszwaluwenpopulatie dan ook in de lijn van de maatschappelijke realiteit van vandaag.
- Huiszwaluwen voelen zich thuis in de stad. We noemen hen dan ook urbanofiel en het is dus relatief eenvoudig om hen hierin ook een plaats te geven in vergelijking met andere, urbanofobe soorten.
- Zwaluwen die jagen boven het wateroppervlak bieden de toeschouwers niet alleen een spectaculair schouwspel. Wanneer er jongen zijn, kan de hoeveelheid insecten die één huiszwaluw vangt, oplopen tot wel 9000 per dag. Een grote populatie huiszwaluwen heeft dan ook een belangrijke invloed op de populatiedynamiek van vele soorten vliegende insecten. Ze geven de omgeving een beter en groener imago.

Vrienden van Heverleebos en Meerdaalwoud vzw, Regionaal Landschap Dijleland vzw, Natuurpunt Leuven en stadsbestuur Leuven.

We ♥ vogels

Op zaterdag 14 februari staken we, samen met de jongste klanten van de Bio-Planet-winkel in Leuven, de handen uit de mouwen voor de beestjes die wij op Valentijnsdag het liefst zien: vogels! Onder vakkundig toezicht van Steven en Kristien werden er nestkastjes in elkaar getimmerd om kool- en pimpelmezen in de lente nestgelegenheid te bieden. Deze kastjes werden voor € 6 euro verkocht. Intussen gaf Yvette aan geïnteresseerden een woordje uitleg over onze vereniging. Bij het team van Bio-Planet konden de kids ook mezenballen maken, om de vogels tijdens dit koude jaargetijde van extra energie te voorzien.

Kristien Vermaelen

Leuven hotspot voor wilde bijen

Onderzoekers van Aculea, de werkgroep wilde bijen en wespen van Natuurpunt, en Natuurpunt Studie hebben in het teken van het project 'Bijen in Leuven' 109 soorten wilde bijen geteld. Uit de studie willen ze lessen trekken om Leuven, maar ook andere Vlaamse steden, bijvriendelijker te maken.

Hoewel Vlaamse steden over het algemeen beschouwd worden als grauwe plekken met weinig wilde natuur bleek uit eerder onderzoek van de KU Leuven dat de biodiversiteit in steden soms groter is dan in landbouwgebieden op het platteland. Daarbij beschikt de stad Leuven in het bijzonder sowieso al over heel wat groene oases zoals de Abdij Keizersberg, de Ruelensvest en de Kruidtuin. Het doel van de onderzoekers was om een overzicht te maken van de soorten wilde bijen in de binnenstad van Leuven. Met deze kennis kan de werkgroep niet enkel het stadsbestuur maar ook een breder publiek beter informeren over het belang van de aanwezigheid van wilde bijen, en de nood aan bescherming. Zo zijn bijen bijvoorbeeld verantwoordelijk voor de bestuiving van maar liefst één derde van ons voedsel. Daarbij hebben hun leefgebieden vaak ook heel wat te bieden voor fiets- en wandelfanaten. Het project gaf Natuurpunt verder ook de kans om advies te geven aan de groendienst van de stad. Op deze manier kunnen zij belangrijke leefgebieden van de wilde bijen op een duurzamere manier beheren.

Hoe gingen de onderzoekers nu precies te werk?

Allereerst werden er excursies en determinatiedagen georganiseerd waar vrijwilligers op zoek gingen naar

wilde bijen. De resultaten waren overwegend positief: tal van groenzones in de stad Leuven herbergen heel wat wilde bijensoorten. Dankzij de aanwezigheid van verschillende natuurgebieden in de nabije omgeving zoals het Meerdaalwoud en de Dijlevallei, mogen we er bovendien van uit gaan dat de diversiteit buiten de stadswallen nog groter is.

Toch kan het hier en daar nog beter. Zo moet een minder intensief maaibeheer door de stadsdiensten ervoor zorgen dat belangrijke bijenplanten de kans krijgen om tot bloei te komen. Sterker nog: zulke maatregelen zijn vaak een pak efficiënter en vooral veel duurzamer dan de aanleg van de speciale ingezaaide 'bloemenweides' die tegenwoordig erg in trek zijn. Het volstaat al om gazons af en toe te maaien, met afvoer van het maaisel. Het gebruik van meststoffen en pesticiden wordt best zo veel mogelijk beperkt. Verder moeten populaire nestplaatsen als dode bomen en oude muurtjes zo veel mogelijk onaangeroerd blijven. Omdat de meeste wilde bijensoorten onder de grond nestelen moet ook verharding onder de vorm van bijvoorbeeld betonnen paden zo vaak mogelijk vermeden worden.

Aculea en Natuurpunt Studie werden voor het project 'Bijen in Leuven' financieel ondersteund door de provincie Vlaams-Brabant, in het kader van de campagne Koesterburen.

Auteurs: Jens D'Haeseleer & Jorg Lambrechts, Natuurpunt Studie

De Ruelensvest in Leuven. Waar vroeger kort gemaaide gazons waren, liggen nu bloemrijke graslanden waar in 2013 en 2014 niet minder dan 44 soorten wilde bijen zijn vastgesteld. (foto Jens D'Haeseleer)

Vrouwje Koolzwarte zandbij. Deze soort is zeer zeldzaam in Vlaanderen en werd in de Kruidtuin aangetroffen. In dit groengebied vonden we 46 soorten wilde bijen, enorm veel en onverwacht. (foto Jens D'Haeseleer.)

Adieu, korte broek

Tekengevaar: de wandelende parasiet

Iedereen kent ze wel, die kleine enge beestjes, die samen met ons graag in het bos vertoeven. Nu de lente weer in het land is, trekken wij er vaker op uit, maar helaas ontwaken ook de teken weer. Deze spinachtigen ogen onschuldig, maar kunnen de ziekte van Lyme overbrengen. "Lyme?", zegt u? Een woordje uitleg.

Kleine vampiertjes

Teken (*Ixodida*) zijn kleine spinachtigen die bloed zuigen om te kunnen overleven. Om te kunnen verpoppen van ei tot volwassen dier heeft een teek wel drie volledige bloedmaaltijden nodig. En die halen ze bij een gastheer zoals vogels, reptielen en verschillende zoogdieren, waaronder de mens.

Nadat ze uit het ei gekomen zijn, zoeken de nimfen de hoogte op, liefst grassprietten of struiken. Wanneer er een mogelijke gastheer langskomt, die ze detecteren aan de hand van lichaamswarmte en geur, klampen ze zich vast, gaan op zoek naar een leuk plekje, bij voorkeur in een huidplooi, en zuigen zich vol. Daarna laten ze zich op de grond vallen en vervellen naar een volgend stadium. Teken zijn heel geduldig en kunnen meer dan een jaar zonder voedsel!

Een tekenbeet is op zich meestal niet pijnlijk, want in hun speeksel zit een verdovende stof. De beet wordt vaak alleen opgemerkt omdat je de teek in je huid ziet zitten. Nadat de teek op het lichaam terechtgekomen is, kan het nog tot enkele uren duren voordat hij zijn eigenlijke prikplaats uitkiest. Draag daarom bij voorkeur lichte kledij, zodat je rondkruipende teken sneller opmerkt.

Cadeautje

De bekendste Europese teek is de schapenteek, die er om bekend staat om o.a. de ziekte van Lyme over te dragen. Deze infectieziekte, ook wel Lyme-borreliose genoemd, wordt veroorzaakt door spiraalvormige bacteriën van het geslacht *Borrelia*. Als je door een besmette teek wordt gebeten, bestaat immers de kans dat zij samen met hun speeksel die bacterie in je bloedbaan brengen. Een onaangenaam cadeautje, zeg maar.

De meeste tekenbeten komen voor in de zomer, maar niet perse in een bos. Ook in je eigen tuin of in een park in de stad kunnen teken voorkomen. Daarom lopen wandelaars, kampeers en mensen, die vanwege hun beroep vaak in de natuur vertoeven, het meeste risico.

Let op, Lyme!

Wanneer je de teek binnen de 24 uur correct verwijdert, is de kans op besmetting met Lyme gering. Toch moet je de plaats van de beet goed in het oog houden. Ontstaat er na 1 tot 6 weken een scherp afgetekende rode ring op de plaats van de beet of heb je andere klachten, raadpleeg dan zeker je huisarts.

De klachten van patiënten met een Lymebesmetting zijn zeer uiteenlopend, maar kennen drie stadia.

- De rode ring (*Erythema migrans*), die tot wel 40 cm in diameter kan worden, is een huidinfectie en duidt op het eerste stadium van Lyme-borreliose. De ringvorm is nogal variabel van vorm, ook vlekken zijn mogelijk. Bovendien doet zich bij

Schapenteek

ongeveer 50% van alle besmettingen geen rode verkleuring voor! Blijf dus zeker alert voor andere symptomen die op het tweede of zelfs derde stadium van de Lymeziekte duiden.

- In het tweede stadium heeft de Lyme bacterie zich al door het lichaam verspreid en kan dan het centraal zenuwstelsel aantasten. De meest voorkomende symptomen zijn vreemde prikkels of verlammingen in de ledematen. De bacterie kan in elk orgaan terechtkomen, maar de meeste ziekteverschijnselen ontstaan in het zenuwstelsel, de gewrichten en het hart.
- Wanneer de ziekte langer dan een jaar duurt, spreekt men over chronische Lyme-borreliose of Lyme in het derde stadium. De symptomen uit het tweede stadium kunnen zeer langdurig optreden, afwisselend met symptoomvrije periodes, waarna de klachten kunnen terugkeren of verergeren.

Diagnose en behandeling

Veel mensen merken geen teek, noch beet of rode kring op en ook de symptomen en klachten van deze ziekte zijn zeer divers. Daarom kan het voorkomen dat de ziekteverschijnselen niet meteen in verband gebracht worden met Lyme. Verhoogde nieuwe antistoffen in je bloed kunnen wel duiden op een recente besmetting. Dit kan aangetoond worden met een bloedname bij je huisarts. Bij een positief resultaat, zal die je, in de meeste gevallen, een antibioticakuur met bijvoorbeeld *doxycycline* voorschrijven.

Hoe klein deze beestjes ook mogen zijn, ze hebben heel wat in hun mars. U bent gewaarschuwd!

Kristien Vermaelen

Bronnen:
www.itg.be
www.tekenbeetziekten.nl
nl.wikipedia.org

Een uitgebreid onderzoek aan de universiteit van Louvain-La-Neuve schat het aantal jaarlijkse Lymebesmettingen in Europa op 1.175.825.

Beter voorkomen dan genezen

- Draag een lange broek met de pijpen in de sokken gestopt en hoge schoenen.
- Gebruik een tekenspray of insectwerend middel op basis van DEET op je huid, of producten met permethrine op je kledij. Verwacht enkel bescherming op de plaatsen waar het product is aangebracht.
- Controleer na, of zelfs tijdens, het wandelen of spelen in bossen of struikgewas systematisch je lichaam op teken, vooral in lichaamsplooiën en behaarde zones.
- Verwijder de teek zo snel en correct mogelijk om de kans op besmetting te verkleinen. FSME (zie kader) kan helaas al van bij het begin door de teek worden overgebracht.
 - Grijp de teek vast met een platte pincet of tekentang, zo dicht mogelijk bij de huid en trek ze met een gelijkmatige, aanhoudende kracht langzaam los.
 - Plet de teek hierbij niet, want daardoor wordt het besmettingsgevaar groter.
 - Ontsmet de huid met alcohol.
- Hou de plaats van de beet goed in het oog en raadpleeg bij twijfel meteen de dokter.

Mannetjes teek

Borrelia_burgdorferi

Hersenvliesontsteking

In Europa is gemiddeld 10% van de teken besmet met Lyme, maar deze beestjes kunnen ook drager zijn van andere ziektes zoals FSME. Dat is een vorm van hersenvliesontsteking en komt vooral voor in Centraal- en Oost-Europa, maar ook in Oostenrijk, Zuid-Duitsland en Zwitserland. In deze risicogebieden kan wel 1 op 20 teken besmet zijn. Er bestaan geen vaccins voor de ziekte van Lyme, maar tegen FSME kun je je wel laten vaccineren. Check www.itg.be voor meer informatie.

Erythema migrans

Schapenteek

Verslag Hoge Venentocht – 22 februari 2015

Vanuit Solwaster aan de westkant ging het naar boven langs het riviertje La Statte tot in het veen van Wihonfagne op bijna 600 meter hoogte. Na uren blijmoedig ploeteren door dikke sneeuwsporen en over ijsgladde bruggetjes langs de Rocher de Bilisse, de Cascade des Nutons en het gedenkteken voor de hier neergestorte US bommenwerper, kruisten we de Vecquée (Bisschoppenweg) met het Croix des Fiancés, waar twee verloofden een tragische uitputtingsdood stierven in de tijd dat er nog geen knuppelpaden en wegwijzers waren. Langs de Pont de Bèleu over de Polleur bereikten we via een ijsglad paadje boven het Fagne de Neûr Lowé en eindeloze knuppelpaden door het Fagne de Polleur onze eindbestemming: het café-restaurant Le Mont Rigi. Onze drie gidsen Gwendoline, Marc en Paul maakten er een onvergetelijke dag van en voor één keer verweende het veen ons met een stralende zon zonder wind over een allesbedekkende sneeuwlaag. Meer foto's van deze tocht kan je bekijken op de facebookpagina van Vrienden van Heverleebos en Meerdaalwoud.

Ernst Gülcher

Verslag bosklas Vrije Basisschool De Linde – Linden

Eind september trokken het 5de en 6de leerjaar van de Vrije Basisschool De Linde uit Linden traditiegetrouw op bosklassen naar de Kluis in Sint-Joris-Weert. Tijdens de Week van het Bos gingen de kinderen en leerkrachten op verkenning in het Meerdaalwoud en de Doodde Bemde. Onder de zeer deskundige leiding van natuurgidsen van Vrienden van Heverleebos en Meerdaalwoud verkenden ze de omgeving via wandelingen, lessen en natuurexploraties. De leerkrachten van de derde graad stuurden ons een kort verslag en enkele knappe foto's.

De bosklas

Op maandag 29 september vertrokken we met z'n allen op bosklas naar De Kluis. Het werd weer een erg geslaagde week in het imposante Meerdaalwoud. Tijdens ons verblijf in Sint-Joris-Weert vergaarden we een schat aan wetenswaardigheden over de natuur. Het doel was de natuur zelf te beleven door al spelend te zien, te voelen, te ruiken en te luisteren. Zonder te

overdrijven, zijn we ervan overtuigd dat onze kennis over het bos erg gestegen is. De verdere kennis, waardering en bescherming voor de natuur volgen dan vanzelf, hopen we. De gidsen van Vrienden van Heverleebos en Meerdaalwoud leverden prachtig werk. Ook het personeel van De Kluis zorgde ervoor dat we er ons thuis voelden. Door in groepsverband samen te leven, samen veel te zien, te horen en te doen, leerden we elkaar ontdekken en beter kennen.

Natuur is minder eng na een weekje natuur. Na een bosklas tonen kinderen meer respect voor elkaar, overwinnen ze hun angsten, bloeien ze sociaal helemaal open en neemt hun kennis over de natuur aanzienlijk toe. Dit alles blijkt uit recente wetenschappelijke studies. Als leerkrachten van de derde graad van De Linde kunnen we dit alleen maar beamen. En vermits de bosklas in het begin van het schooljaar plaatsvond, genieten we een heel schooljaar lang van dat versterkte groepsgevoel en van de opgedane kennis.

ONTBOSSER ZOEKT BEBOSSER VIA WWW.BOSCOMPENSEREN.BE

Het Agentschap voor Natuur en Bos wil boscompensatie in natura stimuleren, en ontwikkelde daarom www.boscompenseren.be. Dit is een gloednieuwe website waarop partijen die willen ontbossen in contact kunnen treden met partijen die te bebossen percelen aanbieden.

Wat is www.boscompenseren.be?

Telkens als er een vergunning wordt verleend om te ontbossen, moet het gekapte bos gecompenseerd worden. Dat kan op verschillende manieren: via het betalen van een bosbehoudsbijdrage, maar ook door het bebossen van een eigen perceel, of dat van iemand anders. Uit de praktijk blijkt dat er bijna dubbel zo vaak gekozen wordt voor de financiële bijdrage. Terwijl de boscompensatie in natura door onmiddellijke aanleg van nieuw bos een veel betere optie is om Vlaanderen groen te houden. Maar voor een ontbopper is het vaak moeilijk om zelf te compenseren of om een partij te vinden die bereid is namens hem te compenseren. Daardoor wordt meestal gekozen voor de bijdrage aan het bossencompensatiefonds. Het geld uit dat fonds kan zowel door het Agentschap voor Natuur en Bos als door provincies, steden en gemeenten gebruikt worden om te bebossen gronden aan te kopen, maar de besteding van deze middelen loopt achter op de instroom.

Daarom creëerde het Agentschap voor Natuur en Bos www.boscompenseren.be: een website waarop partijen die willen of moeten ontbossen in contact kunnen treden met partijen die te bebossen gronden aanbieden.

Hoe werkt het?

- Als je te bebossen grond aanbiedt, voeg je via de knop 'ik heb grond' de gegevens in van jouw gronden en uiteraard ook jouw contactgegevens. Het is vervolgens afwachten tot geïnteresseerden contact met je opnemen. Daarna is het aan beide partijen om de nodige afspraken over o.a. de prijs per m² te maken.
- Zoek je aanbieders van te bebossen gronden? Dan kom je via de knop 'ik zoek grond' terecht op de overzichtspagina van alle gronden die aangeboden worden voor boscompensatie. Je neemt zelf contact op met een aanbieder naar keuze en maakt de nodige afspraken.

Als je een akkoord hebt bereikt, kun je het formulier dat hoort bij de aanvraag voor een stedenbouwkundige vergunning voor de ontbossing samen invullen en dat bij de gemeente waar de ontbossing plaatsvindt indienen.

Het is een heel gemakkelijk systeem, waarbij ontbopper en bebopper volledig zelfstandig afspraken maken. Het Agentschap voor Natuur en Bos speelt geen actieve rol als bemiddelaar.

Op alle vragen een antwoord

De website geeft ook antwoorden op veel gestelde vragen: Hoe regel ik de vergunning(en)? Wat moet er in een overeenkomst tussen partijen staan? Hoe plant ik een waardevol bos? ... Op www.boscompenseren.be vind je bovendien enkele handige documenten, zoals een voorbeeldovereenkomst. Op die manier wordt boscompensatie in natura heel eenvoudig voor iedereen.

Voor meer informatie en vragen kun je terecht bij jop.hermans@lne.vlaanderen.be

Zet je beste hooivork klaar voor deze zomer!

Neem deel aan het Doode Bemde-kamp!

Hou jij ook van de natuur en heb je zin om een handje toe te steken in het natuurreservaat? Dat kan! Van 19 t.e.m. 26 juli 2015 organiseren wij ons jaarlijks zomerkamp in de Doode Bemde.

Hooikamp?

Om de variëteit van bloemen en planten in de Doode Bemde te behouden, moeten de graslanden twee keer per jaar gemaaid en gehooid worden. Bij de percelen die te nat zijn, wordt het hooi manueel afgevoerd. We laden het hooi op karren en stapelen het op een grote berg.

Hard labour en geen plezier?

Nee, het is voor iedereen ook een weekje vakantie en daarvan genieten we met volle teugen. Enkele andere activiteiten: zwemmen, fietsen, bevers spotten, kaarten, vleermuizenwandeling, vogels ringen, barbecue, nachtvinders kijken, naar vroedmeesterpadden luisteren, Beleuvenissen, ...

Verblijf?

Uitvalsbasis is de comfortabele gîte De Smidse in Neerijse. Vandaar fietsen we naar de Doode Bemde (± 1 km).

Voor wie?

Iedereen vanaf 16 jaar met interesse voor natuur is welkom. Inschrijven kan per dag, of voor de hele week. (Zie inschrijvingsformulier)

Prijs?

Per dag betaal je € 15 (of € 18 voor niet-leden) voor de overnachting + het eten: drie heerlijke maaltijden per dag.

Kom je een hele week dan kost dit € 90 (€ 70 voor -25 jarigen) als je lid bent van VHM of Natuurpunt, € 110 als niet-lid. Lidgeld van VHM kost € 18.

Meer informatie?

Je vindt meer foto's en info op www.facebook.com/doodebemde en www.vhm.be. Voor je andere prangende vragen kan je terecht op deze telefoonnummers: 016/23.05.58 (overdag), 0499/59.30.16 ('s avonds).

Tot dan!

INSCHRIJVINGSFORMULIER ZOMERKAMP 2015

(Terugsturen voor 03/07/2015 naar het infocentrum VHM, Waversebaan 66, 3001 Heverlee of mailen naar infocentrum@vhm.be)

Naam:

Voornaam:

Straat:

Nr.:

Postcode:

Gemeente:

Telefoon:

Geboortedatum:

E-mail:

Aankruisen wat past:

Ik ben reeds lid van Vrienden van Heverleebos en Meerdaalwoud vzw of Natuurpunt vzw.

Ik wens lid te worden van Vrienden van Heverleebos en Meerdaalwoud vzw en stort het lidgeld van € 18 op rekening BE74 4310 5250 0107 (BIC: KREDBEBB) met vermelding **lidgeld 2015**.

Ik wens me in te schrijven voor het zomerkamp 2015 voor:

de hele week voor € 90 (€ 70 voor -25 j.) als VHM/Natuurpunt-lid of € 110 als niet-lid.

19/7 20/7 21/7 22/7 23/7 24/7 25/7 26/7
of dagen x € 15 (€ 18 voor niet-leden) = €

te storten op rekeningnummer: BE92 230-0028521-23 (BIC GEBABEBB) met duidelijke vermelding 'zomerkamp 2015'.

(Kristien Vermaelen)

Spring jij mee op 12 juli 2015?

Langestaart Heverlee (Celestijnenlaan)

www.bigjump.be

De laatste jaren **sprongen we in de Dijle**, net als vele mensen in Europa die een duik waagden in een andere rivier, waterloop of meer, omdat we proper water wilden tegen 2015. Dat jaar is nu aangebroken, maar helaas worden **onze waterlopen nog steeds elke dag vervuild** door industrie, landbouw en door onszelf. De tijd tikt ... nog steeds!

Tijdens deze **feesteditie** springen we voor de allerlaatste keer en jij moet erbij zijn! We plannen alvast een editie die niet ongezien zal voorbij gaan.

Spring jij mee voor verandering?

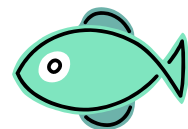
- We vragen aan iedereen om **minder water te vervuilen**.
- We vragen een **groen jasje** voor alle waterlopen. Weg met beton!

Omdat iedereen, mens en dier, het recht heeft om van **propre levende rivieren** te kunnen genieten, **nu en in de toekomst**.

Programma:

- **Vanaf 13u30 doorlopend:** animatie, infostanden van VHM, Natuurpunt Leuven, Natuurstudiegroep Dijleland, KULeuven, ...
 - **15u: BIG JUMP!**
- 15u30:** start geleide wandeling o.l.v. een natuurgids van VHM

Springlocatie:

Celestijnenlaan te **Heverlee**, ter hoogte van de Dijlebrug (Langestaart).

Schoeisel is verplicht. Kinderen mogen meespringen, maar wel onder begeleiding van een volwassene.

Hou zeker deze websites in het oog voor het uitgebreide programma!

www.facebook.com/doodebemde

www.bigjump.be

België Europees kampioen in recyclage. Toch kan het nog beter!

Eén van de pijlers van de duurzame of circulaire economie is maximale recyclage of "zero waste management".

Over het algemeen is België maar een lauwe minnaar van de Europese milieudoelstellingen. Bijvoorbeeld voor lucht- en waterkwaliteit scoren wij ver beneden de middelmaat. Voor één doelstelling staan wij echter aan de top: recyclage! In België wordt 70% van het afval gerecycleerd. Het gemiddelde cijfer in Europa bedraagt slechts 42%. Toch kan België nog beter, want

voor iedere Belg komt er jaarlijks nog zo'n 106 kg afval op een stort of in een vervuilende verbrandingsoven terecht.

Provincie Treviso in Italië is op dit moment de beste leerling in de klas. Daar wordt maar liefst 85% van het afval gerecycleerd en tegen 2022 wil Treviso de score op 96.7% brengen!

"Zero waste management" staat trouwens ook in China en veel andere landen op de agenda. Het voorkomen en hergebruiken van afval levert niet alleen winst op voor de gezondheid en het milieu, het voorziet ook in dure en eindige grondstoffen en zorgt voor werkgelegenheid.

Germaine Heeren

19 - 26
juli 2015

Zomerkamp Dooide Bemde

Natuurbeheer en -beleving

Georganiseerd door
Vrienden van Heverleebos en Meerdaalwoud

VRIENDEN VAN
HEVERLEEBOS EN
MEERDAALWOUD vzw

VU: Jo Symons - VHM - Waversebaan 66, 3001 Heverlee | Ontwerp & foto's: Kristien Vermaelen

→ Lekker eten

Nog meer hooien

→ Hooien

→ Zwemmen

Meer info & inschrijvingen:

, www.vhm.be of 0499/59.30.16